Aktivnosti nadzora pranja novca i financiranja terorizma u bankarstvu

Bakić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:760421

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

Aktivnosti nadzora pranja novca i financiranja terorizma u bankarstvu

Mentor: **Student:**

izv.prof.dr.sc. Ercegovac Roberto **Lucija Bakić**

Split, ožujak, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD 4
1.1. DEFINIRANJE PROBLEMA 4
1.2. CILJ RADA 4
.3. METODE RADA 4
1.4. STRUKTURA RADA 5
2. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA 6
2.1. DEFINICIJA I POVIJEST NOVCA 6
2.2. DEFINICIJA I POVIJEST PRANJA NOVCA 7
2.3. FAZE PRANJA NOVCA 8
2.3.1. Faza polaganja 9
2.3.2. Faza oplemenjivanja 9
2.3.3. Faza integracije 10
2.4. FINANCIRANJE TERORIZMA 11
3. INDIKATORI RIZIČNOSTI BANKARSKOG SEKTORA U OKVIRIMA PREVENCIJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA 13
3.1. ULOGA BANKARSTVA U PROVOĐENJU MJERA PREVENCIJE 13
03.1.1. Privatno bankarstvo 14
3.1.2. Korespodentno bankarstvo 14
3.1.3. Digitalno i virtualno bankarstvo 15
3.1.4 Off-shore bankarstvo 15
3.2. INDIKATORI ZA PREPOZNAVANJE SUMNJIVIH TRANSAKCIJA 16
4. SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA U BANKARSTVU 19
4.1. SUSTAV SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA 19
4.1.1. Tijela prevencije: 19
4.1.2. Tijela nadzora: 20
4.1.3. Ured za sprječavanje pranja novca: 20
4.1.4. Tijela kaznenog progona: 21
4.1.5. Pravosuđe: 21
4.2. ZAKON O SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA 21

4.3. MJERE KOJE SU OBVEZNICI DUŽNI PODUZIMATI RADI SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA 24
4.3.1. Organizacija sustava za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma 25
4.3.2. Procjena rizika 26
4.3.3. Mjere dubinske analize stranke 28
4.3.4. Obavješćivanje Ureda o transakcijama 29
5. ZAKLJUČAK 30
6. LITERATURA 31
7. SAŽETAK 33

1. UVOD

1.1. DEFINIRANJE PROBLEMA

Predmet ovog završnog rada jest problem pranja novca te financiranja terorizma kako u nacionalnim tako i u međunarodnim razmjerima. Sintagma "pranje novca" podrazumijeva skrivanje protuzakonito stečenog novca. Proces pranja novca i proces financiranja terorizma imaju drugačije pojmovno određenje, međutim novac prikupljen na način da je njegov pravi izvor skriven najčešće se koristi za financiranje terorističkih aktivnosti.

Pranje novca je fenomen koji danas zaslužuje pojačanu pažnju. To je rastuća industrija u čije su suzbijanje uključene državne institucije i tijela progona širom svijeta, kao i velik broj ne-vladinih, međuvladinih, multilateralnih i supranacionalnih organizacija.[1]

Ovu tvrdnju potvrđuju i empirijske analize kojima se pokušalo utvrditi relativne i apsolutne brojke opranog novca. Procjene Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, pokazuju da razina opranog novca danas doseže 2-5% svjetskog bruto društvenog proizvoda.[2]

1.2. CILJ RADA

Cilj rada je istražiti i analizirati: što je to pranje novca, na koji način se taj proces odvija u bankarskom sektoru te koje mjere su donesene od strane Republike Hrvatske, koje pomažu u spriječavanju provođenja procesa pranja novca i financiranja terorizma.

.3. METODE RADA

Pri izradi rada koristit će se literatura domaćih i stranih autora te ostali znanstveni i stručni članci dostupni na internetskim stranicama. U radu će biti korištene sljedeće metode

[1] Brigitte Unger, The Scale and Impacts of Money Laundering, Chelenham, UK-Northampton, Ma, USA, 2007.
[2] Camdessus, Michael, Money Laundering: the Importance of International Countermeasures, International Monetary Fund, Plenary meeting of the FATF, Paris, February 10, 1998.

istraživanja: metoda analize te deduktivna i induktivna metoda. Metoda analize je postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente.

Deduktivna metoda je sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci. Dedukcija uvijek pretpostavlja poznavanje općih znanja na temelju kojih se spoznaje ono posebno ili pojedinačno.

Induktivna metoda je sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka. Pouzdanost induktivnog zaključka izravno ovisi o: broju istraženih činjenica i slučajeva, reprezentativnosti analiziranih činjenica za određenu pojavu i stupnju pouzdanosti značenja činjenica.

1.4. STRUKTURA RADA

Završni rad podijenjen je u pet poglavlja, uključujući uvod i zaključak.

U uvodnom dijelu rada definira se problem i predmet istraživanja, objašnjavaju se ciljevi te metode istraživanja.

Drugo poglavlje definira teorijske odrednice pranja novca i financiranja terorizma.

Treće poglavlje obrazlaže značenje bankarskog sektora u identificiranju faktora za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma te identifikatore za prepoznavanje sumnjivih transakcija.

Četvrto poglavlje obrazlaže rad sustava za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, tijela prevencije, tijela nadzora, Ured za sprječavanje pranja novca, tijela kaznenog progona te pravosuđe. Zakone koji reguliraju sprječavanje te mjere koje su obveznici dužni poduzimati radi sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

Posljednje poglavlje sadržavat će zaključno razmatranje na osnovi istraživanja.

2. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA

2.1. DEFINICIJA I POVIJEST NOVCA

Novac je zamisao. Ideja da nekom objektu može biti određena vrijednost i da se može koristiti u trgovini vrlo je stara, ali univerzalna.[3]

Da bismo razumijeli proces pranja novca moramo razumijeti prirodu novca odnosno tko novac stvara, za što novac služi, od čega je napravljen. Novac predstavlja sredstvo razmjene te zakonsko i definitivno sredstvo plaćanja, a pojavio se prije više tisuća godina.

Tijekom svog povijesnog razvoja novac se javio u četiri pojavna oblika:[4]

- robni ili naturalni novac
- kovani novac
- papirnati novac te
- bankovni novac

Prvi oblik novca bio je u obliku trampe koja podrazumijeva mijenjanje jedne stvari za drugu. S vremenom trampu je zamijenio novčani sustav razmjene, no novac tada nije bio u obliku kakvog ga imamo danas, već je mogao predstavljati bilo što.

Zbog nedostataka ovog oblika novca došlo je do razvoja kovanog novca koji predstavlja drugi pojavni oblik novca koji može biti izrađen od bakra, željeza, zlata, srebra i drugih metala.

Kovani novac, kao prvi simbolički novac, služi u svrhu općeg sredstva razmjene dobara i usluga, odnosno mjerilo njihove tržišne vrijednosti.[5]

Treći pojavni oblik novca je papirnati novac. Budući da je došlo do razvoja trgovine prijenos kovanog novca postao je sve veći problem, iz tog razloga došlo je do pojave obveznica koje su glasile na iznos gotovog novca te koje su se mogle zamijeniti za novac. Upravo te obveznice predstavljaju prvi oblik pojave papirnatog novca.

[3] Madinger J. and Zalopany S., 1999. Money Laundering. A Guide for Criminal Investigators. Grad: izdavač.
[4] Ivanov, M., Maroši, V. (2014). Bankarstvo i osiguranje; Alka Script, Zagreb
[5] Veselica, V., (1997), Narav i problematika novca, Ekonomski pregled

Papirnate novčanice predstavljaju cedulje na kojima je ispisana njhova vrijednost. Jedna od funkcija središnje banke je emisija novčanica, tako je u Hrvatskoj to Hrvatska narodna banka koja izadaje novčanice kune.

Četvrti pojavni oblik novca je bankovni novac. Izdaju ga banke, a poznat je i pod nazivima depozitni novac, knjižni novac ili žiralni novac. Danas tipično egzistira kao elektronički zapis o stanju (saldu) depozita na tekućim računima i žiroračunima građana, poduzeća i drugih subjekata kod banaka.[6]

2.2. DEFINICIJA I POVIJEST PRANJA NOVCA

Proces pranja novca odvija se nerijetko i izvan granice neke države te se u pravilu odvija u tri faze. S obzirom na složenost procesa postoji mnogo definicija koje ga objašnjavaju. Iako su te definicije u suštini slične, nabrojit ćemo ih nekoliko.

Prva definicija kaže da pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji putem više transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je nezakonito pribavljena u zemlji ili inozemstvu, u cilju da se novac ili imovina prikažu kao zakonito stečeni.[7]

Druga definicija kaže kako pranje novca obuhvaća djelatnosti usmjerene na prikrivanje imovinske koristi ostvarene kriminalnim djelom, te uključivanje, deponiranje i drugo raspolaganje tim predmetima (novcem, vrijednosnim papirima, draguljima i dr.), uz stvaranje privida legalne stečenosti tih predmeta.[8]

Treća definicija koja kaže da se pojam pranja novca odnosi na sve vrste postkriminalnih akrivnosti usmjerenih na prikrivanje imovinske koristi ili vrijednosti stečene na nezakonit način, ulaganjem u financijki i nefinancijski sustav s krajnjim ciljem njegova ozakonjenja.[9]

Proces pranja novca podrazumijeva niz radnji koje uključuju: prikrivanje izvora, lokacije, vlasništva novca ili druge imovine, zamjenu ili prijenos novca ili druge imovine te stjecanje, posjedovanje te uporaba tog novca ili druge imovine.

---

[6] Ivanov, M., Maroši, V. (2014). Bankarstvo i osiguranje; Alka Script, Zagreb
[7] Ured za sprječavanje pranja novca, (2011). Tipologije pranja novca, Zagreb
[8] Giunio, M., 1998."Mjere za sprječavanje pranja novca". Slobodno poduzetništvo
[9] Cindori.S., (2010). Sustav spriječavanja pranja novca. Zagreb:Pravni fakultet

Počeci pranja novca povezani su s Al Caponeom. Razlikujemo dvije teorije na njegovom primjeru koje pokazuju kako je nastao izraz pranja novca:

1. Budući da je to bilo u vrijeme prohibicije, Al Capone je prihod koji je nezakonito stekao od prodaje alkohola prikazivao kao utržak praonica rublja. Međutim u tom je segmentu Al Capone prošao nekažnjeno jer tad pranje novca nije postojalo kao kazneno djelo.[10]
2. U dvadesetim i tridesetim godinama 20. stoljeća Capone je ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorana i casina na Kubi. Uspješno je provodio svoje planove i širio posao zahvaljujući lokalnim vlastima i potkupljivim ministrima s kojima je dijelio zaradu.[11]

Nakon Al Caponea njegovim stopama krenuo je i Mayer Lansky, koji je kako bi izbjegao plaćanje poreza razvio tehniku pranja novca povezanu sa bankovnim računima u Švicarskoj. Putem dostavljaća je gotov novac fizički slao is SAD-a u Švicarsku te ga je kasnije polagano vraćao u SAD. Kasnije se isto tako proces pranja novca pojavio svugdje u svijetu a posebno se ističe kod financiranja terorizma, nezakonite prodaje i trgovine droge te kod igara na sreću.

2.3. FAZE PRANJA NOVCA

Pranje novca je shema koja bi trebala obuhvaćati: čisti prihod od kriminalne djelatnosti koji je u posjedu kriminalca, čime će se manevrirati na način da se zametne trag odnosno izvor novca, nakon čega bi se novac trebao vratiti tom istom kriminalcu. Novac je sada "čist", ima svoje podrijetlo i spreman je za daljnju uporabu.[12] Iz toga slijedi da je pranje novca kompleksan proces te da postoji nekoliko faza njegova odvijanja.

Faze pranja novca[13]:

1. faza polaganja,
2. faza oplemenjivanja i

[10] Mathers, C., (2004) Crime School: Money Laundering: True Crime Meets the World of Business and Finance, Firefly Books (U.S.)
[11] Madinger, J. (2006) Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, CRC Press LLC, Florida
[12] Gilmore, W., C., (2004) Dirty Money: The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering And the Financing of Terrorism, Council of Europe
[13] Cindori, S. (2009). Improvement of the Croatian anti-money laundering system and its adjustment to the international standards (Doctoral dissertation, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

3. faza integracije

2.3.1. Faza polaganja

Faza polaganja je prva faza pranja novca, odnosno stvaranja privida zakonitosti nezakonito stečenih sredstava i prikrivanja nezakonitog izvora. U ovoj se fazi sredstva (najčešće gotovina) iz kriminalne djelatnosti ubacuju u financijski sustav ili pretvaraju u neku drugu vrstu imovine. Nezakonita sredstva se ulažu u financijski, nefinancijski ili neki drugi sustav što upućuje na to da je ova faza najvažnija u procesu pranja novca.

Virmanski način plaćanja, odnosno korištenje instrumenata platnog prometa, zahtijeva otkrivanje i identifikaciju nalogodavca i primatelja, što kod gotovine nije slučaj, te sama priroda kriminalnih transakcija predstavlja nebrojene usitnjene iznose u gotovini (ulična prodaja droge) ili znatne iznose gotovine (naoružanje, korupcije, pljačke). Kako efektiva nije prikladna za daljnje korištenje zbog izazivanja pažnje i sumnje, u ovoj se fazi nastoji što prije transformirati u drugi oblik, prikladniji za daljnju uporabu.

U ovoj fazi perače novca je najlakše otkriti jer osim što sredstva ulažu u neki od sustava, poduzimaju i određene investicije za zadovoljenje osobnih potreba. S obzirom na značaj prve faze u kojoj osoba koja provodi postupak pranja novca najčešće dolazi do neposrednog kontakta s djelatnikom financijske ili nefinancijske institucije, razvijena je cijela lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih ili nelogičnih transakcija.

S obzirom da je financijski sustav krvotok kriminala, subjekti i institucije uključene u pranje novca i financiranje terorizma pokušavaju zloupotrijebiti upravo kretanje kapitala i pružanje financijskih usluga, što predstavlja opasnost za stabilnost financijskog sustava u cjelini.

2.3.2. Faza oplemenjivanja

U drugoj fazi perači nastoje brojnim transakcijama prikriti pravi izvor nezakonitih sredstava. Po svojoj veličini, učestalosti i složenosti, najčešće se obavljaju legitimne transakcije, s ciljem odvajanja sredstava od nezakonitog izvora.

Glavne tehnike kojima se perači služe u drugoj fazi su:

- mijenjanje valute,
- krijumčarenje,
- poslovanje preko off shore zona,
- pretvaranje novca u druge oblike (čekove, mjenice, dionice ili bilo koji oblik vrijednosnih papira, kao i pretvaranje novca u materijalnu imovinu kao što su pokretnine i nekretnine),
- doznake sredstava,
- elektronsko prebacivanje novca (elektronsko bankarstvo) osnivanje shell tvrtki,
- casina,
- korištenje osiguravajućih društva,
- korištenje box office i rezidentne pošte,
- korištenje uvozno-izvoznih tvrtki,
- manipulacije računima, garancijama, obveznicama, vrijednosnicama te
- falsificiranje dokumentacije

U ovoj fazi pranje novca se najčešće odvija na način da se gotovina polaže na jedan ili više računa, iste ili različitih osoba, a sve u cilju usitnjavanja većih iznosa novca, usmjeravanja na različite fizičke ili pravne osobe te promjene njegovog oblika, odnosno valute. Prebacivanje sredstva s računa na račun, u zemlji i inozemstvu, transformiranje iz jednog oblika u drugi odvija se prvenstveno s ciljem otežanog praćenja njihovog izvora. Prijenos novca isto tako moguće je i provoditi krijumčarenjem, odnosno fizičkim prijenosom novca preko državnih granica.

2.3.3. Faza integracije

Treća faza pranja novca obuhvaća integraciju sredstava u ekonomiju i financijski sustav u kojem slučaju je najteže detektirati čin pranja novca i samog počinitelja. Nezakonita se sredstva transformiraju u oblike koje je teže pratiti ili se miješaju sa zakonitim sredstvima.

Nakon završetka treće faze teško će se razlučiti porijeklo novca što je posebno zanimljivo u slučaju da će takva sredstva poslužiti za početak novog, zakonitog poslovanja.

2.4. FINANCIRANJE TERORIZMA

Terorizam je jedan od najsloženijih, najizazovnijih i najopasnijih političko-sigurnosnih fenomena današnjice. U posljednjih nekoliko desetljeća u svijetu je izvršeno gotovo stotinjak tisuća terorističkih akata. Terorizam je uvijek udar na državni, politički i društveni sustav jedne države, te stoga sprječavanje i suzbijanje terorizma zahtijeva zajedničko i koordinirano državno i društveno djelovanje.[14]

U okviru mjera koje služe za suzbijanje poduzimanja terorističkih aktivnosti posebnu važnost zauzima i sprječavanje financiranja terorizma, budući da provođenje terorističkih aktivnosti ovisi o financijskim sredstvima raspoloživim za poduzimanje terorističkih akata. Da bismo otkrili i spriječili tijek novca teroristima, moramo razumijeti njihove financijske potrebe. Terorističke grupe trebaju kontinuirani priljev novca (ne samo u trenutku poduzimanja terorističkog akta) koji služi za promoviranje vojničke ideologije, za plaćanje operativaca, uzdržavanje članova obitelji, plaćanje mita, nabavu oružja...

Financiranje terorizma ima drugačije karakteristike od pranja novca pa je teško procijeniti pripadajući rizik bez opsežnijeg skupa pokazatelja metoda i tehnika financiranja terorizma. Sredstva koja se koriste za financiranje terorističkih aktivnosti mogu proizlaziti iz kriminalnih aktivnosti i iz legalnih aktivnosti. Kada izvori proizlaze iz kriminalnih aktivnosti tada je pristup procjene rizika pranja novca primjenjiv i na financiranje terorizma. Nadalje kada izvori proizlaze iz legalnih aktivnosti puno je teže utvrditi da se ta sredstva upotrebljavaju u teorističke svrhe.[15]

Izravni troškovi za terorističke napade često su relativno niski u odnosu na štetu koju prouzroče takvi napadi, iz tog razloga ćemo u sljedečoj tablici prikazati neke od takvih primjera.

[14] Ured za sprječavanje pranja novca, (2014). Tipologije financiranja terorizma, Zagreb, dostuno na: http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf

[15] Vujčić. B.,(2005),Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne instituije, kreditne unije i institucije za elektronički novac, Zagreb.

Tablica 1: Izravni troškovi za terorističke napade

Napad:	Datum:	Procijenjeni troškovi:
Transportni sustav u Londonu	07. srpanj 2005.	£ 8.000
Bombaški napad na vlak u Madridu	11. ožujak 2004.	$ 10.000
Bombaški napadi u Istambulu	15&20. studeni 2003.	$ 40.000
Bombaški napad na JW Marriot u hotelu u Jakarti	05. kolovoza 2003.	$ 30.000
Bombaški napad na Baliju	12. listopada 2002.	$ 50.000
Napad na USA brod Cole	12. listopada 2002.	$ 10.000
Bombaški napadi na veleposlanstvo u Istočnoj Africi	07. kolovoza 1998.	$ 50.000

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf

Rizik pranja novca ili financiranja terorizma je rizik da će stranka zloupotrijebiti financijski sustav za pranja novca ili financiranje terorizma. Suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj organizirano je u okviru sustava u kojem su zakonski definirane uloge svih sudionika te njihova suradnja.[16]

[16] HANFA, Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, dostupno na: http://www.hanfa.hr/HR/nav/126/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-.html#section0

3. INDIKATORI RIZIČNOSTI BANKARSKOG SEKTORA U OKVIRIMA PREVENCIJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

3.1. ULOGA BANKARSTVA U PROVOĐENJU MJERA PREVENCIJE

Banka je kreditna institucija koja je odobrenje za rad dobila od središnje banke i koja je osnovana kao dioničko društvo. Banke primarno pružaju bankovne usluge a to su primanje depozita te odobravanje kredita. Dugoročni uspijeh kreditne institucije (banke) ovisi o privlačenju i zadržavanju legitimnih sredstava dok sredstva proizišla iz procesa pranja novca štete ugledu banke i djeluju negativno na ostale investitore čije je poslovanje legalno.

Bankovni sektor podložan je za pranje novca i financiranje terorizma zbog velikog broja klijenata i financijskih transakcija koje otvaraju mogućnost prikrivanja nezakonito stečenog novca. Veliki broj aktivnosti pranja novca i financiranja terorizma počinje ili se u nekoj fazi odvija upravo kroz bankovni sektor jer je on zbog svoje veličine i važnosti koje ima u financijskom sustavu, privlačan osobama koje peru novac zbog velikog broja korisnika koji koriste bankovne usluge te niza različitih bankovnih proizvoda koji su im na raspolaganju, a kroz koje se slijevaju značajni financijski tokovi. Na kraju 2013. u Republici Hrvatskoj poslovalo je 35 kreditnih institucija – 29 banaka, jedna štedna banka i pet stambenih štedionica. Imovina banaka na kraju godine iznosila je 398,1 mlrd. kuna i činila je 98,1% ukupne imovine svih kreditnih institucija, dok je ukupna imovina stambenih štedionica iznosila 7,6 mlrd. kuna, što je udio od tek 1,9%. Omjer imovine bankovnog sektora i bruto društvenog proizvoda iznosi 134%.[17]

Analiza rizika sumljivih transakcija mora se provesti na način da se primjenjuju mjere pojačane dubinske analize, kontrole proizvoda i usluga te načina poslovanja koje stranka koristi.[18] Posebno rizičnima se smatraju: privatno, korespodentno, digitalno i virtualno te off-

[17]Ured za sprječavanje pranja novca, Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2016, dostupno na: http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf

[18] Vinšalek Stipić, V.; Blažević, L., Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment, sv. 2, br. 3, 2011.

shore bankarstvo, a međunarodna tijela koja reguliraju uvođenje i provođenje pristupa temeljenog na procijeni rizika jesu: FATF, Moneyval te Wolfsberg i Egmont Grupa.[19]

03.1.1. Privatno bankarstvo

Privatna banka može se definirati kao institucija koja pruža financijske usluge imućnim strankama. Uspostavljanje odnosa ostvaruje se ne samo s imućnim pojedincima i politički izloženim osobama već i s poslovnim organizacijama koje pružaju usluge pravnog savjetovanja te savjetovanja o investicijama i ranim zakladama. Održavanje uspiješnog poslovnog onosa, banke sa strankama, često se odnosi na prikrivanje bogatstva stečenog na legalan ili ilegalan način.

Nedostaci privatnog bankarstva očituju se upravo u obvezi kontradiktornog ponašanja prema strankama: dok s jedne strane razvijaju osobni odnos sa strankama i potiču rast depozita, u isto su vrijeme obvezni provoditi mjere pojačane dubinske analize zbog mogućih sumnjivih aktivnosti i procjene rizika po pitanju specifičnosti provedenih transakcija. Posljednjih su godina standardi privatnog bankarstva podignuti na višu razinu, odnosno banka će uspostaviti poslovni odnos samo sa onim strankama koje su svoje bogatstvo stekle na legalan način, koje nemaju kriminalnu prošlost te nad čijim poslovanjem je provedena dubinska analiza.

3.1.2. Korespodentno bankarstvo

Osnovna ideja korespondentnog bankarstva proizlazi iz nedostatne unutarnje umreženosti respondentne banke, a obuhvaća:

- međubankarske depozitne aktivnosti,
- međunarodne elektroničke transfere sustava,
- upravljanje gotovinom,
- cheque clearing
- usluge uplate,

[19] Cindori, S; Petrović, T., Indikatori rizičnosti bankarskog sekotora u okvirima prevencije pranja novca, 2016, dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=260014

- naplatu,
- procesuiranje uplata strankama (u domaćoj i stranoj valuti) te
- transfere putem payable-through accounts

Poslovanje podrazumijeva poslovnu suradnju banke s strankom na način da banka nije obvezna raspolagati točnim ili potpunim podacima o porijeklu bogatstva stranke, odnosno sredstava koji su predmet uplate. Stranke kod ove banke mogu biti pojedinci, poduzeća a korisnici mogu biti stranke korespondenta, respodenta ili najčešće stranke drugih banaka.

Indikatore rizika koje je nužno uzeti prilikom uspostavljanja odnosa sa strankom su: prebivalište, odnosno sjedište respondenta, respondentov vlasnički udio, srukturu menadžmenta, poslovanje respondenta i bazu korisnika kojima respodent pruža uslugu.

3.1.3. Digitalno i virtualno bankarstvo

Elektroničko ili internet bankarstvo je financijski telematski servis pomoću kojeg banka omogućuje svojim strankama da neposredno iz udobnosti svoga doma te osobno obavljaju financijske transakcije putem interneta. Iz tog se razloga osobno računalo stranke pretvara u bankovni radni terminal. Transferi putem interneta pružili su nove mogučnosti pranja novca, pri ćemu se razvio i naziv "cyber laundering". Takvi transferi, odnosno prijenosi elektroničkog novca primamljivi su jer se odvijaju elektronički, brzo i jeftino, uz isto tako i površnu anonimnost što može otežati dubinsku analizu stranki kao i prijavu sumljivih transakcija. Prema tome, banka nastoji takve transakcije, odnosno izloženost riziku smanjiti na način da primjenjuju tehnološka rješenja za nedvojbenu identifikaciju stranaka (korisnika internet bankarstva), da provjerava vjerodostojnost potpisanog elektroničkog dokumenta, pouzdanost mjera protiv krivotvorenja te ostale uvjete koji su navedeni za to područje poslovanja.

3.1.4 Off-shore bankarstvo

Off-shore banke predstavljaju kreditne institucije koje posluju izvan komitentnove matične države, najčešće na otocima ili državama koje pružaju razne beneficije poput minimalnih ili nultih poreznih stopa, tajnost te prikrivanje izvora transakcije. To znaći da ove banke ulaze u

poslove gdje se njihova izloženost riziku znatno povećava. Luksemburg, Malta, Irska i Cipar imaju najveći koeficijent ukupnih sredstava monetarnih institucija u odnosu prema BDP-u, zbog čega se smatraju financijskim off-shore centrima. London ipak ima specifičnu ulogu jer se u njemu nalazi oko 600 medunarodnih banaka, što ga čini najvažnijim financijskim centrom. Osim što obuhvaća najveći dio off-shore financijskog tržišta u svijetu, tamo se nalazi i oko 70% hedge fondova te najveće međunarodne banke koje su nezakonitim ponašanjem ugrozile svjetski financijski sustav.[20] Na velikom broju malih otočnih država došlo je do razvoja off-shore financijskih usluga, a neki od njih su: Aruba, Bahami, Kajmanski otoci...

3.2. INDIKATORI ZA PREPOZNAVANJE SUMNJIVIH TRANSAKCIJA

Indikatori za prepoznavanje sumnjivih transakcija i osoba u vezi s kojima postoji sumnja na pranje novca i financiranje terorizma najčešće ovise o specifičnosti poslovanja obveznika i karakteristikama sumnjive transakcije. Uz odrednice legislative koja uređuje predmetnu materiju, lista indikatora obveznicima predstavlja osnovne smjernice prilikom utvrđivanja razloga za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, a samim time neposredno utječe i na procjenu rizika.[21]

Sumnjivom transakcijom smatra se svaka pokušana ili izvršena gotovinska ili negotovinska transakcija, bez obzira na njezinu vrijednost i način obavljanja, ako obveznik zna ili ima razloge za sumnju:

1. da transakcija uključuje sredstva proizišla iz nezakonitih aktivnosti ili povezana s financiranjem terorizma s obzirom na vlasništvo, prirodu, izvor, lokaciju, ili kontrolu takvih sredstava
2. da transakcija po svojim značajkama povezanim sa statusom stranke ili drugim značajkama stranke ili sredstava ili drugim osobitostima očito odstupa od uobičajenih transakcija iste stranke, te da odgovara potrebnom broju ili vrsti indikatora koji upućuju na to da postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma

[20] Ibid., str. 492-501.
[21] Cindori, S; Petrović, T., Indikatori rizičnosti bankarskog sekotora u okvirima prevencije pranja novca, 2016, dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=260014

3. da je transakcija usmjerena na izbjegavanje propisa koji reguliraju mjere sprječavanja pranja novca i financiranje terorizma
4. uvijek kada obveznik procijeni da u vezi s transakcijom ili strankom postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma.[22]

Tablica 2. Indikatori za prepoznavanje sumnjivih transakcija

OPIS SUMNJIVE TRANSAKCIJE	2011.	2012.	2013.	2014.
Priljev sredstava u znatnom iznosu koji se odmah prebacuje na više različitih računa ili podiže u gotovini	54	56	137	224
Isplata velikih iznosa gotovine s računa, odmah po priljevu sredstava na račun	46	75	13	209
Uzastopna isplata/polaganje gotovine s/na račun tijekom jednog dana ili nekoliko uzastopnih dana, čija je ukupna vrijednost znatna	33	51	56	38
Priljev sredstava iz inozemstva koji se odmah transferira dalje u inozemstvu u korist iste stranke ili u korist druge stranke	18	26	65	45
Odljev sredstava iz inozemstva u korist off-shore društava ili drugih kompanija iz zemalja visokog rizika ili u korist fizičkih osoba iz zemalja visokog rizika	12	20	22	14

[22] Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu., Zagreb., 2016., dostupno na:http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf

Učestalo obavljanje gotovinskih transakcija jedva ispod praga od 200.000 kuna ili odgovarajućeg iznosa u drugoj valuti	9	16	23	17

Izvor: Cindori, S; Petrović, T., Indikatori rizičnosti bankarskog sekotora u okvirima prevencije pranja novca, 2016

Iz tablice je vidljivo kako je najčešće korišteni indikator, priljev sredstava u znatnom iznosu koji se odmah prebacuje na račune ili podiže u gotovini. U razdoblju od 2011.-2014. broj izvješća se po tom indikatoru povećao s 54 na 224 a slična situacija je i sa sljedećim indikatorom odnosno isplatom velikih iznosa gotovine s računa. U istom tom razdoblju broj izvješća se po tom indikatoru povećao sa 46 na 209. Kod ostala četri indikatora možemo uočiti kako se broj izvješća u razdoblju od 2011.-2013 povećavao a zatim je u 2014. opao. Indikator uzastopne isplate ili polaganje gotovine tijekom jednog ili nekoliko uzastopnih dana, porastao je u razdoblju od 2011.-2013 s 33 na 56, dok je 2014. pao na 38 izvješća; indikator priljeva sredstava iz inozemstva koji se odmah dalje transferira u inozemstvo, porastao je u razdoblju od 2011.-2013 s 18 na 65, dok je u 2014. pao na 45 izvješća; indikator odljeva sredstava u inozemstvo u korist off-shore društava ili drugih kompanija iz zemalja visokog rizika, porastao je u razdoblju od 2011.-2013- s 12 na 22, dok je u 2014. pao na 14 izvješća; te indikator učestalog obavljanja transakcija ispod propisanog praga, porastao je u razdoblju od 2011.-2013 s 9 na 23, dok je u 2014. pao na 17 izvješća.

4. SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA U BANKARSTVU

4.1. SUSTAV SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA[23]

Zakon i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije već je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika te njihova međusobna suradnja.

Ured je samo jedna komponenta sustava za suzbijanja pranja novca i financiranja terorizma koja tek u interaktivnoj suradnji s drugim nadležnim tijelima (DORH, USKOK, MUP, SOA, HNB, HANFA i nadzornim službama Ministarstva financija), obveznicima (banke i dr.) i stranim financijsko-obavještajnim jedinicama može u potpunosti dati svoj puni doprinos u cilju sprječavanja korištenja financijskog sustava RH za pranje novca i financiranje terorizma.

4.1.1. Tijela prevencije:

Obveznici koji su dužni obavješćivati Ured o sumnjivim transakcijama su: banke, štedne banke, kreditne unije, ovlašteni mjenjači, osiguravajuća društva, priređivači igara na sreću, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i drugi.

Važna komponenta sustava za sprječavanja aktivnosti pranja novca i financiranja terorizma je obveza banaka i drugih Zakonom određenih obveznika obavješćivati Ured o:

- sumnjivim (gotovinskim i negotovinskim) transakcijama kada banke i drugi obveznici utvrde sumnju na pranje novca i financiranje terorizma bez obzira na visinu transakcije (režim sumnjivih transakcija) (čl. 42. Zakona),
- banke i drugi obveznici su o sumnjivoj transakciji dužni Ured obavijestiti prije izvršenja sumnjive transakcije i obvezni su navesti razloge za sumnju na pranje novca i financiranja terorizma.

[23] Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu., Zagreb., 2016., dostupno na:http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf

4.1.2. Tijela nadzora:

Nadzorna tijela su tijela koja obavljaju nadzor nad obveznicima u pogledu primjene mjera za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma temeljem Zakona:

a) Hrvatska narodna banka,
b) Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga,
c) Financijski inspektorat Republike Hrvatske,
d) Porezna uprava,
e) Carinska uprava.

Uloga Hrvatske narodne banke u sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma je da nadzire provedbu Zakona kod banaka i drugih kreditnih institucija dok je uloga Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga da nadzire provedbu Zakona kod sudionika tržišta kapitala, fondova i osiguranja.

Financijski inspektorat nadzire provedbu Zakona, kao primarni nadzornik, u sektoru tzv. nebankovnih financijskih institucija (mjenjača, pružatelja usluga transfera novca i dr.), te u sektoru profesionalnih djelatnosti (odvjetnici, javni bilježnici, računovođe, revizori, porezni savjetnici).

Porezna uprava nadzire provedbu Zakona kod priređivača igara na sreću te također provjerava poštuju li domaće pravne i fizičke osobe propisano ograničenje naplate u gotovini u iznosu preko 105.000,00 kn., odnosno u poslovima s nerezidentima u vrijednosti preko 15.000,00 EUR-a.

Carinska uprava nadzire prijenos gotovine preko državne granice.

4.1.3. Ured za sprječavanje pranja novca:

Ured kao središnje nacionalno tijelo za prikupljanje, analizu i dostavljanje nadležnim tijelima slučajeva sa sumnjom na pranje novca i financiranje terorizma je dio preventivnog sustava, odnosno posredničko tijelo, s jedne strane, između financijskog i nefinancijskog sektora (banaka i dr.), koji Uredu prijavljuju sumnjive transakcije i tijela progona (policije i odvjetništva), te sudova, s druge strane.

4.1.4. Tijela kaznenog progona:

Uloga policije je da provodi policijske izvide i financijske istrage kaznenog djela pranja novca postupajući po predmetima iniciranim od strane Ureda, inicirane od strane drugih tijela nadzora, i pokrenutih na vlastitu inicijativu.

Državno odvjetništvo usmjerava rad policije u obradama pranja novca po predmetima Ureda, te po predmetima drugih tijela iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, te koordinira rad drugih nadzornih tijela vezanih za slučajeve pranja novca i financiranja terorizma.

4.1.5. Pravosuđe:

Sudovi: pred sudom se provodi kazneni postupak za kazneno djelo pranja novca i oduzimanje imovinske koristi, koji su inicirani od strane svih nadležnih tijela iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

4.2. ZAKON O SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA[24]

01.01.2009. godine stupio je na snagu novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 87/08, 25/12) koji je u potpunosti usklađen s relevantnim europskim dokumentima:

- Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2005/60/EZ od 26. listopada 2005. O sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma (tzv.Treća direktiva protiv pranja novca),
- Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. kolovoza 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom «politički izložene osobe» i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene

[24] Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu ureda za 2015. godinu., Zagreb., 2016., dostupno na:http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf

temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu,

- Uredba 1889/2005 Europskog parlamenta i Vijeća o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz Zajednice,
- Uredba 1781/2006 Europskog parlamenta i Vijeća o podacima o uplatitelju koji prate transfer novčanih sredstava,

Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma regulira rad cjelovitog preventivnog sustava i propisuje:

1. mjere i radnje u bankarskom i nebankarskom financijskom poslovanju te u novčarskom i drugom poslovanju koje se poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma:

   a. dubinska analiza stranke
   b. obavješćivanje Ureda o transakcijama i osobama

2. obveznici provedbe mjera i radnji koji su dužni postupati prema Zakonu:

   a. financijske institucije
   b. nefinancijske institucije i profesionalne djelatnosti
   c. državna tijela

3. nadzor nad obveznicima u provedbi mjera i radnji u bankarskom i nebankarskom financijskom poslovanju te u novčarskom i drugom poslovanju koje se poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma,

4. zadaće i nadležnosti Ureda za sprječavanje pranja novca kao financijsko-obavještajne jedinice,

5. međunarodna suradnja Ureda,

6. nadležnosti i postupci drugih državnih tijela i pravnih osoba s javnim ovlastima u otkrivanju pranja novca i financiranja terorizma,

7. druga pitanja značajna za razvoj preventivnog sustava u sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.

Prema Zakonu Ured za sprečavanje pranja novca predstavlja financijsko-obavještajnu jedinicu i središnju nacionalnu jedinicu koja prikuplja, pohranjuje, analizira i dostavlja podatke, informacije i dokumentaciju o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje u cilju sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja teororizma. Ured usmjerava svoje analitičke resurse na one sumnjive transakcije i osobe koje bi se mogle povezati s pranjem novca. Kao neophodan podatak za utvrđivanje sumnje u pranje novca najbolje pomaže podatak o ranije kriminalističkim istraživanim osobama i kaznenim prijavama, nepotvrđeni operativni podaci i informacije o mogućim počiniteljima kaznenih djela. Iz tog razloga Zakon potvrđuje i uvodi međunarodni standard obveze svih državnih tijela da omoguće Uredu pravodoban pristup svim financijskim, upravnim i sigurnosnim podacima, informacijama i dokumentaciji. Državna tijela, jedinice lokalne i regionalne samouprave te pravne osobe dužne su uputiti podatke, informacije ili dokumentaciju Uredu u roku od petnaest dana od dana primitka zahtjeva ili im bez naknade omogućiti pristup do određenih podataka ili informacija. Da bi se odvijanje ove aktivnosti odvijalo nesmetano Zakon osigurava i dva sigurnosna uvjeta:

1. dostava podataka, informacija i dokumentacije Uredu na temelju Zakona ne predstavlja odavanje klasificiranih podataka, odnosno odavanje poslovne tajne, bankovne, profesionalne, javnobilježničke, odvjetničke...
2. podatke, informacije i dokumentaciju prikupljenu sukladno Zakonu Ured smije koristit samo u svrhu sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja teorizma

Analitička obrada transakcija i obrada obuhvaća odjedinjavanje i sravnjavanje izravno dostupnih podataka poput podataka iz baze podataka Ureda, podataka poreznih obveznika i poreznih obveza te podataka komercijalnih i drugih on-line baza poslovnih subjekata. Isto tako provode se i potrebne provjere financijskog sustava kao i pribavljanje podataka od obveznika (npr. kreditnih institucija) koji njima raspolažu. Nadalje pribavljaju se i potrebni podaci nadležnih državnih tijela poput policije, kazenih evidencija pravosuđa, carinskih

obveznika i carinskih obveza, obavještajnog sustava, nadzora inspekcijskih nadzornih tijela Ministarstva financija, Hrvatske narodne banke i Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Analitička obrada usmjerava se pribavljanjem podataka i njihovom analizom u pravcu inicijalnih podataka u kojima se ukazuje na sumnju u pranje novca i sukladno tome koriste navedeni izvori.[25]

4.3. MJERE KOJE SU OBVEZNICI DUŽNI PODUZIMATI RADI SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA[26]

Hrvatska narodna banka kao nadležno nadzorno tijelo donosi smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucija, kreditne unije i institucije za elektronički novac. Obveznici nad kojima se primjenju smjernice su: banke, podružnice banaka država članica, podružnice banaka trećih država i banke država članica koje su ovlaštene obavljati poslove u Republici Hrvatskoj, štedne banke, stambene štedionice, kreditne unije i institucije za elektronički novac, podružnice institucija za elektronički novac iz trećih država i institucije za elektronički novac iz država članica koje su ovlaštene neposredno obavljati usluge izdavanja elektroničkog novca u Republici Hrvatskoj. Kako dio financijskog sustava može biti iskorišten u poduzimanje nezakonitih aktivnosti preko kojih se mogu obavljati i procesi pranja novca i financiranja terorizma, obveznici su izloženi različitim vrstama rizika koji mogu ugroziti njihovu stabilnost. Vrste rizika: reputacijski rizik koji se definira kao rizik od gubitka povjerenja u integritet obveznika koji je nastao zbog nepovoljnog javnog mijenja o poslovnoj praksi i vezama obveznika, neovisno o tome postoji li osnova za takvo javno mnijenje ili ne; pravni rizik koji se odnosi na mogućnost da sudske tužbe pokrenute protiv obveznika i sklopljeni ugovori odnosno donesene poslovne odluke za koje se ustanovi i da su neprovedive negativno utječu na poslovanje ili financijski položaj obveznika; te operativni rizik koji se definira kao rizik od gubitka zbog neadekvatnih ili neuspjelih internih procesa, ljudi i sustava ili vanjskih događaja, uključujući i pravni rizik. U cilju smanjenja izloženosti ovim rizicima a osobito riziku zloporabe financijskog sustava korištenjem različitih metoda i tehnika pranja novca i financiranja terorizma, obveznici bi se

[25] Bolta D. (2009), Suradnja i razmjena podataka između Ureda za sprječavanje pranja novca i kriminalističke policije/državnog odvjetništva, Zagreb.
[26] Vujčić. B.,(2005),Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne instituije, kreditne unije i institucije za elektronički novac, Zagreb.

trebali pridržavati i učinkovito provoditi mjere propisane Zakonom koje pomažu u sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma.

4.3.1. Organizacija sustava za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

U skladu sa zakonom obveznici su dužni imenovati jednu ovlaštenu osobu i jednog ili više zamjenika ovlaštene osobe. Ovlaštena osoba i njezin zamjenik jesu osobe koje su ovlaštene i odgovorne za provođenje mjera i radnji što se poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma kod obveznika. Najvažnije radnje koje ovlaštena osoba i njezin zamjenik poduzimaju su: briga za uspostavljanje sustava, djelovanje i razvoj sustava, briga za pravilno i pravodobno pružanje podataka Uredu, sudjelovanje u pripremanju operativnih postupaka i izradi njihovih izmjena te u sastavljanju internih akata obveznika koji se primjenjuju u sprječavanju i otkrivanju pranja novca i financiranja terorizma, sudjelovnje u izradi smjernica za obavljanje interne revizije u vezi s sprječavanjem pranja novca i financiranja terorizma, praćenje i koordinacija aktivnosti obveznika itd.

Obveznici bi u postupku organizacije susava trebali voditi računa o sljedećim elementima:

1. prirodi, opsegu i složenosti poslovanja obveznika
2. raznolikosti poslovanja obveznika
3. profilu stranaka, proizvoda i poslova obveznika
4. distribucijskim kanalima koji se upotrebljavaju
5. opsegu i veličini transakcije
6. stupnju rizika povezanog sa svakim područjrm poslovanja obveznika
7. mjeri u kojoj obveznik izravno posluje sa strankama ili posluje preko posrednika, trećih stranaka ili korespondenata ili je riječ o pristupu bez neposrednog kontakta.

Analizom navedenih elemenata obveznici procijenjuju vlastitu izloženost riziku pranja novca i financiranja terorizma te na taj način određuju razinu složenosti sustava. Dužni su donijeti interni akt kojim se utvrđuju mjere, radnje i postupanja radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma. Nadalje, dužni su i sastaviti listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i osoba u kojima postoje razlozi za sumnju. Prilikom sastavljanja liste indikatora obveznici su dužni uzeti u obzir specifičnosti svog poslovanja i karakteristike sumnjivih transakcija te pri sastavljanju surađuju s Hrvatskom narodnom bankom. Nužno je

stručno osposobljavanje i izobrazba zaposlenika koji obavljaju zadaće na području sprječavanja i otkrivanja radnji povezanih s pranjem novca i financiranjem terorizma. Obvezu redovite godišnje interne revizije u kreditnim institucijama trebala bi obavljati funkcija interne revizije koja mora vodit računa o tome da program bude usklađen s veličinom i opsegom poslovanja institucije, profilom rizičnosti, izloženosti riziku te prilagođen specifičnostima sustava koji je u instituciji uspostavljen radi sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Također dužne su čuvati podatke i voditi evidenciju.

4.3.2. Procjena rizika

Prilikom analize i procjene rizika od PNFT-a obveznici svrstavaju svoje stranke odnosno poslovne odnose, transakcije ili proizvode u tri kategorije: nizak rizik, srednji rizik i visok rizik.

Nizak rizik odnosno snižena standardna razina provjere primjenjuje se kod sljedećih transakcija:

1. kreditnih ugovora u kojima kreditni računi služe isključivo za podmirenje kredita a otplata kredita provodi se s računa koji je otvoren na ime stranke u nadzirnoj kreditnoj instituciji,
2. transakcija koje uključuju male iznose za određene vrste transakcija (npr: male premije osiguranja, dječja štednja do 1.000.00 kn mjesečno, uplate i isplate mirovina i sl.),
3. štednih uloga u stambenim štedionicama i
4. elektronička plaćanja određenih usluga kada je riječ o malim iznosima.

Srednji rizik odnosno srednja razina standardne provjere obuhvaća one stranke, poslovne odnose, prizvode i transakcije koje nije moguće svrstati u niskorizične ili visokorizične.

Visok rizik odnosno viša razina standardne provjere primjenjuje se kod stranaka:

1. koje su politički izložene osobe,
2. koje nisu osobno nazočne pri utvrđivanju i provjeri identiteta za vrijeme provođenja mjera dubinske kontrole,

3. koje su strane pravne osobe te ne obavljaju ili ne mogu obavljati trgovinske, prizvodne ili druge djelatnosti u državi u kojoj su registrirane.
4. kod kojih organizacijska struktura ili priroda pravnog subjektiviteta otežava utvrđivanje stvarnog vlasnika,
5. s intezivnim gotovinskim poslovanjem uključujući: društva koja se bave prijenosom novca, vlaštene mijenjače, posrednike za prijenos novca te druga društva koja nude usluge prijenosa novca, kasina, kladionice i druge djelatnosti u vezi s igrama na sreći te društva koja nemaju intezivno gotovinsko posloanje ali za provođenje određenih transakcija upotrebljavaju veće gotovinske iznose, koje su dobrotvorne i druge neprofitne organizacije i sl.
6. koje su računovođe, odvjetnici, porezni savjetnici i drugi koji imaju račune u određenoj kreditnoj instituciji a djeluju u ime svojih klijenata
7. koje svoje poslovne odnose ili transakcije obavljaju u neobičnim okolnostima kao što su: znatna i neobjašnjena zemljopisna udaljenost između sjedišta obveznika i stranke, često i neobjašnjeno zatvaranje računa u jednom a otvaranje u drugom obezniku ili često i neobjašnjeno prebacivanje sredstava između obveznika na različitim zemljopisnim lokacijama i sl.

Nadanje, transakcije koje donose visok rizik mogu biti transakcije koje su namjenjene subjektima protiv kojih su na snazi mjere Vijeća sigurnosti OUN-a ili EU-a, transakcije koje bi stranka izvršila u ime i za račun osobe ili subjekta protiv kojeg su na mjere Vijeća sigurnosti OUN-a ili EU-a, te poslovni odnosi koji bi bili sklopljeni u korist osobe ili subjekta koji se nalazi na popisu osoba ili subjekata protiv kojih su na snazi mjere Vijeća sigurnosti OUN-a il EU-a.

Slika 1. Struktura klijenata prema rizičnosti s aspekta pranja novca i financiranja terorizma

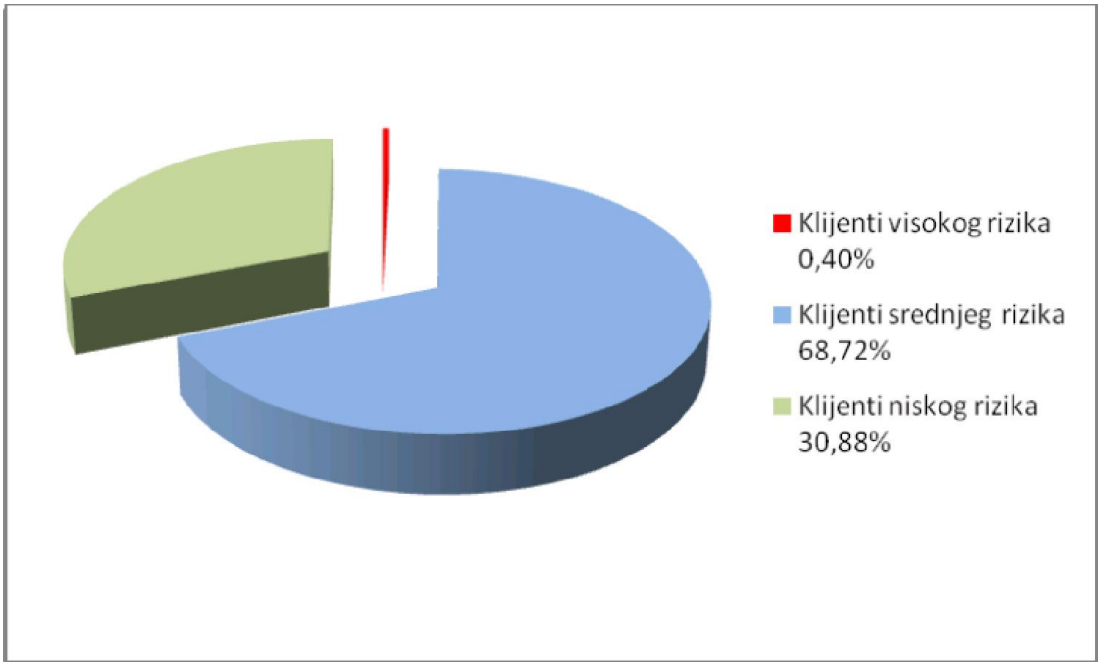

Izvor:http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf

4.3.3. Mjere dubinske analize stranke

Obveznici su dužni u skladu sa Zakonom provoditi sljedeće mjere dubinske analize stranke:

1. utvrđivanje identiteta stranke i provjeru njezina identiteta na osnovi dokumenata, podataka ili informacija dobivenih iz vjerodostojnog, pouzdanog i neovisnog izvora;
2. utvrđivanje i provjeru identiteta stvarnog vlasnika stranke;
3. prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa ili transakcije te drugih podataka u skladu sa Zakonom:
4. stalno praćenje poslovnog odnosa, uključujući pozorno praćenje transakcija obavljenih tijekom tog odnosa, kako bi se osigurali da te transakcije odgovaraju saznanjima obveznika o toj stranci, vrsti posla i rizika, prema potrebi uključujući i posatke o izvoru sredstava, pri čemu dokumenti i podaci kojima obveznici raspolažu moraju biti ažurni.

Obveznici moraju pratiti transakcije brižljivo tijekom poslovnog odnosa, dužni su provesti ponovnu godišnju dubinsku analizu strane osobe ali i stranke koja je pravna osoba sa središtem u RH, a koja obavlja transakcije u vrijednosti od 105.000.00 kuna i više, te koja je 25% i više u vlasništvu strane pravne osobe ili fiducijarnog ili drugog sličnog društva stranog prava s nepoznatim, prikrivenim vlasnicima, tajnim ulagačima ili upravljačima.

4.3.4. Obavješćivanje Ureda o transakcijama

Obveznik je dužan svaku gotovinsku transakciju u iznosu od 200.000.00 kuna i više obavijestiti Ured odmah, ali ne kasnije od tri dana od dana izvršenja transakcije. Nadalje, dužni su obavijestiti Ured o sumnjivoj transakciji prije njezina izvršenja te navesti razloge za sumnnju. Obveznici su dužni suzdržati se od provođenja transakcije za koju znaju ili sumnjaju da je povezana s pranjem novca ili financiranjem terorizma te su pri utvrđivanju razloga za sumnju dužni upotrebljavati listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i osoba.

5. ZAKLJUČAK

Postoje brojne definicije koje objašnjavaju pojam pranja novca koje su u suštini jednake. Jedna od njih je da pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji putem više transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je nezakonito pribavljena u zemlji ili inozemstvu, u cilju da se novac ili imovina prikažu kao zakonito stečeni. Proces pranja novca i proces financiranja terorizma drugačije se definiraju, imaju različite karakteristike te metode i tehnike za njihovo otkrivanje. Novac koji je prikupljen na način da se njegov pravi izvor sakrije najčešće se koristi za financiranje terorističkih aktivnosti. Cilj perača novca je prikriti izvor, lokaciju, vlasništvo novca, a sve s namjerom njegovog ponovnog vraćanja tom istom peraču. Sredstva koja se koriste za financiranje terorizma mogu proizlaziti iz zakonitih i nezakonitih aktivnosti pri čemu je kod izvora koji proizlaze iz zakonitih aktivnosti puno teže utvrditi da se ta sredstva upotrebljavaju za terorističke svrhe.

Banke za perače predstavljaju sektor koji je privlačan za pranje novca budući da sadrži veliki broj klijenata i financijskih transakcija koje olakšavaju peračima ostvarenje nezakonito stečenog novca. Iz toga proizlazi da su banke dužne primjeniti mjere pojačane dubinske analize, kontrole poizvoda i usluga te načina poslovanja. Nadalje banke su dužne sve sumnjive transakcije prijaviti nadležnom tijelu. Nadzorna tijela koja obavljaju nadzor nad obveznicima su Hrvatska narodna banka, HANFA, financijski inspektorat RH, te porezna i carinska uprava. Zakon RH određuje da sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma nije su nadležnosti samo jedne institucije već je to sustav koji zahtjeva suradnju svih sudionika.

6. LITERATURA

1. Bolta D., (2009), Suradnja i razmjena podataka između Ureda za sprječavanje pranja novca i kriminalističke policije/državnog odvjetništva, Zagreb.
2. Brigitte Unger. (2007.), The Scale and Impacts of Money Laundering, Chelenham, UK- Northampton, Ma, USA
3. Camdessus, Michael., (1998.), Money Laundering: the Importance of International Countermeasures, International Monetary Fund, Plenary meeting of the FATF, Paris
4. Cindori, S; Petrović, T., (2016.), Indikatori rizičnosti bankarskog sekotora u okvirima prevencije pranja novca
5. Cindori, S., (2009.), Improvement of the Croatian anti-money laundering system and its adjustment to the international standards (Doctoral dissertation, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)
6. Cindori.S., (2010.), Sustav spriječavanja pranja novca. Zagreb:Pravni fakultet
7. Gilmore, W., C., (2004.), Dirty Money: The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering And the Financing of Terrorism, Council of Europe
8. Giunio, M., (1998.),"Mjere za sprječavanje pranja novca". Slobodno poduzetništvo
9. Ibid., str. 492-501.
10. Ivanov, M., Maroši, V., (2014.), Bankarstvo i osiguranje; Alka Script, Zagreb
11. Madinger, J. (2006.), Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, CRC Press LLC, Florida
12. Madinger J. and Zalopany S., (1999.), Money Laundering. A Guide for Criminal Investigators.
13. Mathers, C., (2004.), Crime School: Money Laundering: True Crime Meets the World of Business and Finance, Firefly Books (U.S.)
14. Veselica, V., (1997), Narav i problematika novca, Ekonomski pregled
15. Vinšalek Stipić, V.; Blažević, L., (2011.), Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment
16. Vujčić. B., (2005), Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne instituije, kreditne unije i institucije za elektronički novac, Zagreb.

Internet:

17. http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202015.%20godinu.pdf
18. http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma%20u%20Republici%20Hrvatskoj.pdf
19. http://www.hanfa.hr/HR/nav/126/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-.html#section0

20. http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf
21. http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20PN-HR.pdf

Zakoni:

22. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma NN 87/08, 25/12

7. SAŽETAK

Proces pranja novca i proces financiranja terorizma imaju drugačije pojmovno određenje, međutim novac prikupljen na način da je njegov pravi izvor skriven najčešće se koristi za financiranje terorističkih aktivnosti.

Bankovni sektor podložan je za pranje novca i financiranje terorizma zbog velikog broja klijenata i financijskih transakcija koje otvaraju mogućnost prikrivanja nezakonito stečenog novca. Veliki broj aktivnosti pranja novca i financiranja terorizma počinje ili se u nekoj fazi odvija upravo kroz bankovni sektor jer je on zbog svoje veličine i važnosti koje ima u financijskom sustavu, privlačan osobama koje peru novac zbog velikog broja korisnika koji koriste bankovne usluge te niza različitih bankovnih proizvoda koji su im na raspolaganju, a kroz koje se slijevaju značajni financijski tokovi.

Zakon i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije već je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika te njihova međusobna suradnja. Hrvatska narodna banka kao nadležno nadzorno tijelo donosi smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucije, kreditne unije i institucije za elektronički novac.

Ključne riječi: pranje novca, financiranje terorizma, banke